

תמוז תש"ף, יולי 2020

נושאים להיבחנות שאלון 34281 - 80% - חורף וקיץ תשפ"א

(נושאים שירדו במיקוד חומר הלמידה, מחוקים בקו)

1. הרקע ההיסטורי להקמת המדינה

2. הכרזת העצמאות:

הכרות עם תוכן ההכרזה כולה.

חלק ראשון: חלק היסטורי- הצדקות להקמת המדינה: היסטורית, בינלאומית (הצהרת בלפור,

כתב המנדט), טבעית-אוניברסאלית.

חלק שני: חלק אופרטיבי-מעשי- הקמת המדינה ("לפיכך נתכנסנו.... אשר תיקרא בשם ישראל").

חלק שלישי: חלק הצהרתי- אופי המדינה (מדינת ישראל תהא פתוחה... מגילת האומות המאוחדות),

ארבע פניות והתחייבויות לגורמים שונים.

מאפייני מדינה יהודית ודמוקרטית הבאים לידי ביטוי בהכרזה.

3. הרעיון הלאומי:

א. ~~התנאים ההכרחיים לקיומה של מדינה.~~

ב. לאומיות ומדינת לאום: קבוצה אתנית, לאום.

סוגי לאומיות: לאומיות אתנית- תרבותית, לאומיות אזרחית .

משמעויות שונות של מדינת הלאום – יובהר הרצף: ~~מדינת לאום אתנית תרבותית, מדינה דו-~~

~~לאומית, מדינה רב-לאומית, מדינת כלל אזרחיה.~~

ג. ~~ההצדקות למדינת הלאום (ילמדו שלוש הצדקות לבחירת המורה .)~~

מדינת ישראל - מדינה יהודית ודמוקרטית:

מדינת ישראל, בהיותה מדינה יהודית, היא מקרה פרטי של מדינת הלאום המודרנית.

מאפייניה וערכיה נגזרים מהגדרתה כיהודית ודמוקרטית.

4. עמדות שונות לגבי אופייה הרצוי של מדינת ישראל- אופי וזהות דתי, לאומי ואזרחי

העמדות ("חלומות") בנושא זהותה הדתית-תרבותית הרצויה של המדינה: מדינה מסורתית (מורשתית)-תרבותית, מדינה המשלבת חקיקה דתית-הלכתית בהיקף חלקי, מדינת הלכה ומדינה חילונית שיש בה הפרדה מלאה בין הדת למדינה.

העמדות ("חלומות") בנושא זהותה הלאומית הרצויה של המדינה: מדינת לאום יהודית אתנית - תרבותית דמוקרטית,

עמדות שאינן תואמות את תפיסתה של ישראל כמדינה יהודית דמוקרטית: מדינת לאום יהודית אתנית – תרבותית לא דמוקרטית, מדינה דו-לאומית דמוקרטית, מדינת לאום אזרחית דמוקרטית.

העמדות ("חלומות") בנושא זהותה האזרחית הרצויה של המדינה: תפיסות דמוקרטיות ליברליות: תפיסה ליברלית אינדיבידואלית, תפיסה רפובליקנית (אזרחית ואתנית-תרבותית); תפיסה רב-תרבותית.

5. המאפיינים היהודיים של המדינה:

א. היבט משפטי-נורמטיבי: לגבי כל חוק תוכן ומטרה (כיצד מבטא החוק את אופייה היהודי של המדינה).

המצב המשפטי המחייב: חוק יסוד: ישראל- מדינת הלאום של העם היהודי, חוק השבות, חוק האזרחות (מופיעים שוב בנושא היסודות החוקתיים). חוק יסוד-מקרקעי ישראל, חוק-חינוך ממלכתי (מטרות-החינוך), חוק שעות עבודה ומנוחה, חוק יסודות המשפט (המשפט העברי), חוק איסור-גידול חזיר, חוק חג המצות, חוק-יום-הזיכרון-לשואה-ולגבורה, החוק לעשיית דין בנאצים ובעוזריהם, חוק-השידור-הציבורי, חוק בתי הדין הרבניים.

ב. המרחב הציבורי:

מעמדה של השפה העברית כשפה הרשמית, לוח השנה העברי, סמלי המדינה (סמל, דגל, המנון).

ג. בין הציבורי לפרטי:

הסדר הסטטוס קוו.

6. מדינת ישראל והעם היהודי בתפוצות :

האחריות והמחויבות ההדדית של מדינת ישראל והעם היהודי בתפוצות

7. המיעוטים בישראל :

א. מעמד המיעוטים במדינת ישראל.

ב. היבט דמוגרפי-סוציולוגי: הכרת קבוצות המיעוט השונות (ערבים, דרוזים ואחרים).

ג. היבט המרחב הציבורי: מאפייני המיעוטים וביטוי לתחומי השפה, התרבות, הדת.

ד. היבט מוסדי: מעמד וסטאטוס רשמי של מוסדות המיעוטים בתחומים: חינוך, מוסדות דת, בתי

דין.

8. השסע הלאומי:

השסע הלאומי; הצגת הקבוצות השונות, גורמים וביטויים, דרכי התמודדות (אתגר החיים

המשותפים לאור השסע, האפשרויות להסכמות, פשרות וצמצום המחלוקות).

מהי דמוקרטיה? ערכים, עקרונות ומאפיינים של משטר דמוקרטי

9. עקרון 'שלטון העם' :

דמוקרטיה ישירה, ודמוקרטיה עקיפה/ייצוגית, משאל עם.

תנאי יסוד לבחירות דמוקרטיות: כלליות, חשאיות, מחזוריות, שוות, מאפשרות התמודדות

חופשית.

שיטת הבחירות בישראל ומרכיביה: רשימתית, יחסית, ארצית. (ללא השוואה לשיטות בחירות אחרות)

10. תפיסות דמוקרטיות ליברליות:

תפיסה ליברלית אינדיבידואלית, תפיסה רפובליקנית (אזרחית ואתנית-תרבותית), תפיסה רב-תרבותית.

11. תרבות פוליטית דמוקרטית

תרבות פוליטית, עקרון הסובלנות, עקרון הפלורליזם, עקרון ההסכמיות.

12. עקרון הכרעת הרוב ושמירה על זכויות המיעוט :

עקרון הכרעת הרוב, עריצות הרוב.

13. זכויות האדם והאזרח:

חירות ושוויון כערכי יסוד.

רעיון הזכויות הטבעיות.

זכויות טבעיות- זכויות האדם הבסיסיות: זכות לחיים ובטחון, זכות לקניין, הליך הוגן, הזכות לחירות ונגזרותיה, הזכות לשוויון; אפליה- הבחנה- העדפה מתקנת, הזכות לכבוד ונגזרותיה.

זכויות פוליטיות/ זכויות אזרח: הזכות לבחור ולהיבחר, חופש ההפגנה והמחאה, חופש ההתאגדות הפוליטית.

זכויות חברתיות וכלכליות: זכות לקיום בכבוד – רמת חיים בסיסית, זכות לבריאות וטיפול רפואי, זכות לדיור, זכות לחינוך, זכויות עובדים ותנאי עבודה.

זכויות קבוצתיות/ תרבותיות: יש ללמד דוגמאות לזכויות קבוצה שונות כגון: הזכות לשפה, הזכות לייצוג, הזכות לחינוך, הזכות לקיום מצוות הדת וחופש פולחן. (ישאל במועד חורף ולא ישאל במועד קיץ)

14. חובות האדם כאדם וחובות האדם כאזרח.

זכויות מתנגשות. קשר בין חובות וזכויות.

15. גישות כלכליות-חברתיות במדינה הדמוקרטית :

יובהר הרצף בין הגישה הליברלית לגישה הסוציאל-דמוקרטית.

16. גלובליזציה

17. עקרון הגבלת השלטון :

עקרון הגבלת השלטון.

עקרון הפרדת רשויות.

חוקה (לא כולל חוקה פורמאלית וחוקה מטריאלית).

מנגנוני פיקוח מוסדיים ומנגנוני פיקוח חוץ-מוסדיים.

18. עקרון שלטון החוק :

עקרון שלטון החוק.

סוגי הפרות חוק ועבריינות: עבריינות פלילית, עבריינות שלטונית (אישית וציבורית), עבריינות פוליטית/אידיאולוגית.

מקרים בהם יש ספק, מחלוקת או מתח בשאלת המחויבות לציית לחוק: סירוב לציית לחוק מטעמי מצפון

וסירוב מטעמים אידיאולוגיים-פוליטיים, פקודה בלתי חוקית.

פקודה בלתי חוקית בעליל.

19. זכות הדמוקרטיה להגן על עצמה מפני איומים על שיטת המשטר ועל אופי המדינה (במקרה של ישראל -

כמדינה יהודית ודמוקרטית) דמוקרטיה מתגוננת.

20. ביטחון ודמוקרטיה :

זכות המדינה להגן על עצמה ועל אזרחיה מפני איומים על הביטחון- חקיקת חירום, מעצר מנהלי.

משטר במדינת ישראל

21. יסודות חוקתיים :

המעמד המשפטי של מגילת העצמאות: ערכית, משפטית, ביטוי בחוקי יסוד.

חוקי היסוד: מעמד, תוכן, צורה (בהשוואה לחקיקה רגילה).

יובהר ייחודם של חוקי היסוד העוסקים בזכויות האדם: חוק יסוד כבוד האדם וחירותו וחוק יסוד

חופש העיסוק.

יובהר ייחודי של חוק יסוד: ישראל- מדינת הלאום של העם היהודי כחוק המעגן את אופייה היהודי של המדינה.

חוק השבות. חוק האזרחות.

22. מהפיכה חוקתית:

המהפכה החוקתית והוויכוח על סמכויות בג"ץ.

(לא ישאל בחורף אך ישאל בקיץ כפי שנקבע כחלק מתהליך הטמעת המדל"ים)

23. הרשות המחוקקת:

עבודת הכנסת: קואליציה, אופוזיציה, מליאה, ועדות.

תפקידי הכנסת: כינון הממשלה, ייצוג האזרחים, חקיקה, פיקוח וביקורת, מינוי בעלי תפקידים, אסיפה מכוונת.

חקיקה ראשית: תהליך החקיקה.

24. הרשות המבצעת :

תפקידי הממשלה: קביעת מדיניות וביצועה, קביעת תקנות- חקיקת משנה, סמכות שיורית, חקיקת תקנות לשעת חירום.

אחריות ממשלתית משותפת, אחריות מיניסטריאלית.

25. הרשות השופטת :

אי תלותה ועצמאותה של הרשות השופטת בישראל.

סוגי משפט: משפט פלילי, משפט אזרחי.

בג"ץ, ביקורת שיפוטית, אקטיביזם שיפוטי.

האשכולות לבחירה:

בנוסף לנושאי הליבה כל מורה נדרש ללמד אשכול אחד לבחירה והעמקה מתוך האשכולות הבאים:

משרד החינוך – وزارة التربية والتعليم
 המזכירות הפדגוגית – السكرتارية التربوية
 אשכול חברה ורוח - عقود المجتمع والانسان
 הפיקוח על הוראת האזרחות – التفتيش على تعليم المدنيات

בשל אופי המקצוע וההוראה הספירלית של נושאי הלימוד, ישנם נושאים ומושגים הנלמדים הן בליבת החומר והן באשכולות השונים ורק בלימוד שניהם ביחד ניתן להבין ולהעמיק בנושאי האשכול. נושאים ספירליים אלו יכולים להישאל בבחינה בליבת החומר וכן בשאלות האשכול כמושגי ליבה. דוגמאות למושגים: אופוזיציה, קואליציה, שיטת בחירות יחסית כדרך התמודדות עם השטע, בג"ץ

אשכול העולם היהודי

נושא ראשי	תתי נושאים/מושגים	להיות אזרחים בישראל	ישראל מדינה יהודית ודמוקרטית	משטר ופוליטיקה בישראל
דילמות איתן מתמודדות הקהילות: 1. מרכיבי הזהות של יהודי התפוצות	זהות אזרחית זהות לאומית זהות דתית	75	98	116-117
2. מגמות ודמוגרפיה של העם היהודי בעולם	הגדרה הלכתית, הגדרה עצמית, הגדרה משפטית	76,77	94,97,99	115
שאלת מיהו יהודי	אורתודוקסים- קונסרבטיבים רפורמים	79,80	143-144	116
זרמים דתיים ואורתודוקסים	השטע הדתי	461	142	66-67 112-113
תיאור הקבוצות השונות הגורמים לשטע	חרדים, דתיים, מסורתיים, חילוניים הוויכוח על גיוס בחורי ישיבות	94-100 489-490	143-144 145	112
	הוויכוח על המעמד האישי בישראל (נישואין וגירושין)	488-489	145	95
	הוויכוח על הכרה בזרמים בישראל (כולל הוויכוח על הגיון)	490	144 145-146	92-93 95
	הוויכוח על צביון השבת במרחב הציבורי	487-488	145	
	הוויכוח על חקיקה דתית	485-486		99-100
אתגר החיים המשותפים	הסדרים מקומיים	492		
	אוטונומיה חינוכית	492	135	
	אומנות והתארגנויות חברתיות	492-493	146	

- נושא הזרמים נלמד תחת נושא מגמות ודמוגרפיה של העם היהודי בעולם, כיון שהם מאפיינים בעיקר את יהודי התפוצות. יחד עם זאת, גם בישראל יש קהילות של התנועה ליהדות מתקדמת (רפורמים) ושל התנועה המסורתית (קונסרבטיבים)

אשכול תקשורת ופוליטיקה בישראל:

נושא ראשי	תתי נושאים/מושגים	להיות אזרחים בישראל	ישראל מדינה יהודית ודמוקרטית	משטר ופוליטיקה בישראל
התנגשות בין חופש הביטוי וזכות הציבור לדעת לזכויות אחרות	זכות הציבור לדעת, חופש המידע	444	456	272-273

משרד החינוך – وزارة التربية والتعليم
 המזכירות הפדגוגית – السكرتارية التربوية
 אשכול חברה ורוח - عنقود المجتمع والانسان
 הפיקוח על הוראת האזרחות – التفتيش على تعليم المدنيات

272-274	453 456-457 460-462	446	תפקידי התקשורת- פיקוח, מתן במה, דיווח עובדתי, פרשנות, תעמולת בחירות, תיווך בין השלטון לציבור, סוציאליזציה, בידור	אמצעי התקשורת כמתווכים בין השלטון והאזרחים.
273	458 460-461 -	447	תפיסות לגבי תפקיד העיתונות מדווחת, מעורבת	
273	458-459	448-449	אמצעים המגבילים את עצמאותה של התקשורת: חוק העונשין, צו איסור פרסום, חוק הבחירות (תעמולה), תקנות הגנה- צנזורה צבאית. אתיקה עיתונאית, אילוצים פוליטיים בעלות פרטית על כלי התקשורת עמדות פוליטיות של עורכי כלי תקשורת.	יחסי הגומלין בין אמצעי התקשורת לשלטון
273-274	454-456	450-452	אמצעים המאפשרים/ השומרים על עצמאותה של התקשורת: תקשורת גלובלית, מעורבות בית המשפט, חיסיון עיתונאי, חוק נגד בעלות צולבת, מועצת העיתונות, חוק השידור הציבורי ריבוי מקורות מידע בעלי אופי פלורליסטי- שידור מסחרי, אינטרנט ורשתות החברתיות	
273	453 460-461	447	קביעת סדר יום, הבניית המציאות	נחם של אמצעי התקשורת
273	453-455	445	תקשורת המונים: מאפיינים ומקורות מידע	צינורות מידע פתוחים

● המושג פקודת העיתונות ירד בשל ביטול החוק בשנת 2017

שיטת בחירות ומפלגות:

משרד ופוליטיקה בישראל	ישראל מדינה יהודית ודמוקרטית	להיות אזרחים בישראל	תתי נושאים/מושגים	נושא ראשי
170-171	180-181	141-143	פרלמנטרי נשיאותי מעורב יתרונות של כל אחת מהשיטות	שיטות ממשל

הפיקוח על הוראת האזרחות, המזכירות הפדגוגית, משרד החינוך
 רחוב דבורה הנביאה 2 ירושלים 91911, טלפון 02-5603599, פקס 02-5603580

משרד החינוך – وزارة التربية والتعليم
 המזכירות הפדגוגית – السكرتارية التربوية
 אשכול חברה ורוח - عنقود المجتمع والانسان
 הפיקוח על הוראת האזרחות – التفتيش على تعليم المدنيات

144-148 227	185-188	146-148	רובית-אישית- אזרית כולל: השוואה -לשיטה היחסית- רשימתית - ארצית יתרונות וחסרונות של שתי השיטות	שיטות בחירות
224-225	355	147	אחוז החסימה	
207	343-344	342	מערכת דו מפלגתית ורב מפלגתית	המערכת המפלגתית :
179 260-266	347-348	345	האידיאולוגיה בתחומי: רצף חוץ ובטחון, רצף כלכלי- חברתי, רצף דת ומדינה, רצף בזהותה היהודית של המדינה	מפת המפלגות בישראל-
		341	האידיאולוגיה והפרגמטיזם במפלגות השונות.	שיטות לגיבוש רשימת מועמדים
227-228	349	346	מנהיג, גוף בוחר פריימריז-כולל יתרונות וחסרונות	
267-269	367	364	הסכם קואליציוני	תהליך כינון ממשלה והקשיים בהרכבת ממשלה
	377	364-366	ממשלה קואליציונית קואליציה צרה (כולל יתרונות וחסרונות) קואליציה רחבה (כולל יתרונות וחסרונות) ממשלת אחדות לאומית קואליציית מיעוט	סוגי ממשלות קואליציוניות

אשכול מעורבות אזרחים ופיקוח על רשויות השלטון :

משטר ופוליטיקה בישראל	ישראל מדינה יהודית ודמוקרטית	להיות אזרחים בישראל	תתי נושאים/מושגים	נושא ראשי
274-277	342	347	קבוצות אינטרס/לחץ	מעורבות פוליטית של האזרחים
277-278	182-183 392	422	ארגונים חוץ ממשלתיים	
256-258	289-290 443-446	417-419	מבקר המדינה- תפקידים ודרכי פעולה	פיקוח וביקורת על רשויות השלטון
	290 446-447	418	נציב תלונות הציבור	

הפיקוח על הוראת האזרחות, המזכירות הפדגוגית, משרד החינוך
 רחוב דבורה הנביאה 2 ירושלים 91911, טלפון 02-5603599, פקס 02-5603580

משרד החינוך – وزارة التربية والتعليم
 המזכירות הפדגוגית – السكرتارية التربوية
 אשכול חברה ורוח - عنقود المجتمع والانسان
 הפיקוח על הוראת האזרחות – التفقيش على تعليم المدنيات

275	450-451	420	ועדת חקירה ממלכתית
	370-371 450	421	ועדת חקירה פרלמנטרית
258-259	290 390	377-381	היועץ המשפטי לממשלה- תפקידים ודרכי פעולה הגישות ביחס לסמכויות היועץ המשפטי
272-274	286 460-461	423	תקשורת

אשכול רשויות מקומיות:

משטר ופוליטיקה בישראל	ישראל מדינה יהודית ודמוקרטית	להיות אזרחים בישראל	תני נושאים/מושגים	נושא ראשי
255	423	385-387	תפקידים/סמכויות הרשות המקומית	חלוקת התפקידים והסמכויות בין השלטון המרכזי והמקומי
255	423	389-390	מקורות ההכנסה של הרשות המקומית	
	425-426	392	מנגנוני פיקוח וביקורת על הרשות המקומית	
	425	395-396	קשיים בניהול הרשויות המקומיות	
255	425	397-398	ועדה קרואה	
	421	393-394	מודל השליטה מהמרכז (כולל יתרונות וביטויים)	
		393-394	מודל האוטונומיה המקומית (כולל יתרונות וביטויים)	
	427-428	391	תפקידי סמכויות ראש מועצה	
	427-428	391	תפקידי/סמכויות מועצת הרשות	

הפיקוח על הוראת האזרחות, המזכירות הפדגוגית, משרד החינוך
 רחוב דבורה הנביאה 2 ירושלים 91911, טלפון 02-5603599, פקס 02-5603580

משרד החינוך – وزارة التربية والتعليم
 המזכירות הפדגוגית – السكرتارية التربوية
 אשכול חברה ורוח - عنقود المجتمع والانسان
 הפיקוח על הוראת האזרחות – التفطيش على تعليم المدنيات

255		399	-מרכז השלטון המקומי	
		399	- הוועד הארצי של ראשי המועצות הערביות	
255	428-429	390-391	בחירות לרשות המקומית -בחירת ראש הרשות -בחירת מועצת הרשות	שיטת הבחירות לרשות המקומית

הפיקוח על הוראת האזרחות, המזכירות הפדגוגית, משרד החינוך
 רחוב דבורה הנביאה 2 ירושלים 91911, טלפון 02-5603599, פקס 02-5603580